

Educația permanentă, realitate a societății informaționale

Dr. Cristina Popescu

Catedra de Științele Informării și Documentării
Facultatea de Litere, Universitatea din București
E-mail: cristinapopescu07@yahoo.fr

Dr. Cristina Popescu este lector la Catedra de Științele Informării și Documentării de la Facultatea de Litere a Universității din București. Predă cursuri de biblioteconomie și bibliografie și este interesată de studierea feedback-ului informațional pe care îl presupune diversitatea de servicii – atât tradiționale cât și electronice – oferite beneficiarilor de către structurile infodocumentare.

Rezumat

Activitatea intelectuală, ca element esențial al culturii informaționale, nu este caracterizată „de o dezordine științifică”, ci impune organizare și rigoare, iar competențele informaționale dobândite în acest proces constituie factorul cheie în educația pe parcursul întregii vieți. Acesta este primul pas pe calea realizării scopurilor educaționale. Fiecare persoană trebuie să-și dezvolte competențele informaționale de-a lungul întregii vieți, dar mai ales, în anii de studii.

Folosind capacitățile lor creative și posibilitățile profesionale și sprijinindu-se pe programe integrate în cursurile de instruire, specialiștii în științele informării trebuie să contribuie activ la procesul educațional, ajutând elevii și studenții în aspirațiile lor de acumulare și perfecționare, de cultivare a deprinderilor și abilităților, cunoștințelor și valorilor, necesare pentru a continua aprofundarea și diversificarea cunoștințelor pe parcursul întregii vieți.

Cuvinte cheie: educație permanentă, studiu și învățare, educație-scopuri și obiective, educație-autoeducație

Educația permanentă a apărut și s-a impus ca un răspuns la solicitările vieții contemporane, ca singură soluție pentru adaptarea omului

la epoca noastră. „Revoluția tehnico-științifică este însoțită de numeroase «explozii» – informațională, tehnică –, de sfidări aruncate în fața omului – cum numește Paul Lengrand exigențele la care contemporaneitatea constrânge ființa umană. Gaston Berger rezumă tabloul epocii actuale la câteva trăsături care sunt tot atâtea probleme pentru educația omului aflat în acest tablou: interdependența crescândă din lume; mobilitatea indivizilor, maselor și situațiilor; accelerarea istoriei, care acționează ca factor de diferențiere și de selecție.” (1)

În ultimele decenii, atât oamenii de știință, cât și specialiștii și cei implicați în diferitele sectoare ale vieții sociale au început prin a identifica un nou tip de probleme, cum ar fi: deteriorarea continuă a mediului, caracterul limitat al resurselor naturale, creșterea galopantă a populației.

Între aceste probleme care ne vizează pe toți există multiple interconexiuni, accentuate și de interdependența dintre unele realități ale lumii contemporane.

Problematica lumii contemporane are caracter universal (nicio țară și niciun regim nu se pot plasa în afara acestor problematici); caracter global (afectează toate sectoarele vieții sociale); evoluție rapidă și greu previzibilă (oamenii sunt puși în fața unor probleme pentru care nu sunt pregătiți); caracter pluridisciplinar, cu conexiuni puternice și numeroase; caracter managerial (cere răspunsuri prompte, ingeniozitate, eforturi financiare).

Această problematică a generat, atât în sfera politicii și culturii, cât și în cea a educației, un număr de imperative: *apărarea păcii, salvarea mediului, promovarea unei noi ordini economice.*

În funcție de răspunsul dat imperativelor menționate de către sistemele educative întâlnim:

- scepticii, care consideră că sistemele educative nu au și nu pot avea un rol important în pregătirea lumii de mâine (aceștia sunt puțini la număr);
- un număr mare de specialiști care cred în puterea educației și în capacitatea ei de a contribui cu resurse specifice la constituirea viitorului.

Cei din urmă consideră că biblioteca se situează în triada educație – bibliotecă – dezvoltare, între toate acestea existând o interdependență evidentă, mai ales că, după cum susținea Kant: „educația este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil.” (2)

Educația intelectuală, rezultat al studiului permanent, presupune două elemente ce interre-laționează: *cultura generală* și *cultura profesională*.

Cultura generală reprezintă cultura fundamentală necesară fiecărui om. Ea cuprinde un sistem de cunoștințe, deprinderi asimilate și formate în cadrul acțiunii educaționale care îi oferă individului posibilitatea elaborării unei viziuni de ansamblu asupra lumii.

Se poate vorbi de cultură într-o accepție obiectivă, în care aceasta înglobează totalitatea valorilor materiale și spirituale create de societate și într-o accepție subiectivă care vizează procesul asimilării acestor valori de către om.

Cultura generală include atât valori culturale asimilate cât și efectele acestei asimilări concretizate într-o gamă de capacități intelectuale, de natură instrumentală, operațională și funcțională.

„Deși nu se poate nega faptul că există (și va exista totdeauna) un set de cunoștințe și competențe ce trebuie asimilate în perioada formării inițiale, societatea contemporană ne pune în fața unor situații noi care impun cu necesitate educația continuă și permanentă a individului pentru a se adapta noilor solicitări.”(3)

Cultura profesională cuprinde un sistem de cunoștințe, priceperi, deprinderi și capacități necesare exercitării unei profesii sau unui grup de profesii, permițând integrarea individului în societate prin intermediul profesiei.(4)

- Formarea culturii profesionale înregistrează anumite direcții și tendințe:
- specializarea și adăugarea componentelor culturii generale la specificul unei profesii, cu transmiterea unor cunoștințe de specialitate ce se constituie pe fondul culturii generale;
 - logica formării culturii profesionale impune evitarea tendinței de concentrare asupra unei specializări înguste (specializarea se face progresiv în cadrul culturii generale).

Cultura profesională este impusă de exercitarea unei meserii oarecare având menirea de a deschide un orizont asupra organizării sociale a muncii și a producției. Aceasta trebuie să ofere tânărului posibilitatea de a înțelege consecințele rezultatelor muncii sale asupra devenirii sociale.

Influența culturii generale asupra culturii profesionale se exercită prin faptul că cea dintâi contribuie la dezvoltarea capacităților psihice ale personalității asigurând condiții prielnice asimilării culturii profesionale.

Influența culturii generale asupra asimilării culturii profesionale iese în evidență mai ales în cazul recalificării. Separarea celor două componente generează perturbarea planului devenirii personalității.

După Rene Maheu, educația permanentă este menită să rezume și să inspire eforturile de înnoire în educația modernă: „Nici o reconversiune nu

cere de fapt studii atât de atente pentru o perspectivă atât de vastă și atât de complexă. Nu este vorba, în fond, decât de a îngloba învățământul școlar și universitar într-o sinteză totalizantă, în care educația extrașcolară și așa-numita educație a adulților, considerate în mod general azi încă drept marginale, sunt destinate să apară ca centrul și esența disciplinei spiritului.”

Herbert Gerjouy afirma că: „Analfabetul de mâine nu va mai fi cel care nu știe să citească, ci va fi cel care nu a învățat cum să învețe.” (5)

De altfel, procesul de învățare se desfășoară pe baza unor elemente anticipative, respectiv pe prospectarea stării de lucruri în care urmează să se desfășoare activitatea seriilor de absolvenți după terminarea studiilor.

Funcția educației dobândește tot mai mult, în contextul contemporan, o dimensiune prospectivă: educația se prezintă în dubla ipostază a premisei și a consecinței dezvoltării, fiind factor de propulsie socială, de creștere și dezvoltare economico-socială; gradul de realizare al educației depinde însă de această dezvoltare.

Educația nu trebuie să se rezume la ceea ce oferă școala. Ea trebuie să continue și după absolvirea școlii, trebuie să continue toată viața. „Tota vita schola est” (*Comenius*) sau „Omul cât trăiește învață” sunt dicționale deseori menționate având în vedere procesul învățării convenționale sau nonconvenționale.

Educația permanentă intervine și „ca un element de soluție în unele situații ale societății noastre, acelea care rezultă din relațiile dintre diferite generații”. (6)

Acest tip de educație reprezintă, în fapt, „un proces integrator al tuturor influențelor educaționale exercitate asupra individului – în modalități variate și specifice – pe toată durata vieții sale. Educația permanentă trebuie deci înțeleasă, mai degrabă, ca un principiu de organizare a educației. Ea are, în ultimă instanță, un caracter paradigmatic pentru organizarea educației contemporane.” (7)

Impunerea acestui principiu se datorează unei serii de condiții dintre care amintim:

- revoluția tehnico-științifică ce a dus la „explozia” cunoașterii și la o mare perisabilitate a cunoștințelor;
- schimbarea masivă a statutului economico-social al multor oameni (trecerea forței de muncă în sectorul serviciilor și în sectorul cercetării);
- creșterea timpului liber (dacă i se dă o utilizare creatoare, poate deveni o sursă de progres social).

Educația permanentă are două laturi componente: generală și profesională, legate una de alta și interactive. Educația permanentă exercită o funcție corectivă, are ca scop să mențină și să îmbunătățească calitatea vieții.

Școala trebuie să-l pregătească pe elev/student spre a avea o concepție adecvată față de autoeducație și autoînvățare și acest lucru este susținut prin implicarea constantă *bibliotecii* în procesul cunoașterii.

Educația permanentă presupune și reciclarea, perfecționarea profesională (cursuri postuniversitare).

De altfel, „numai educația permanentă asigură o «insertie în viață», în «realitatea cotidiană», «armonizarea cât mai deplină a cerințelor forței de muncă ale societății cu aptitudinile și dorințele oamenilor»” (8)

Școala de toate gradele este primul și cel mai important factor de educație și de educație permanentă. După cum constata George Văideanu: „Toate studiile și experiențele întreprinse la nivel mondial demonstrează că, ceea ce nu se înfaptuiește cu temeinicie în perioada formației inițiale, nu se va putea realiza decât foarte greu și cu mari cheltuieli mai târziu.” (9)

Așadar, școala trebuie să asigure atât pregătirea pentru autoeducație după absolvire, cât și realizarea sistematică și organizată a educației permanente.

În interdependență cu factori instituționali școlari se află cei *extrașcolari*, care marchează evoluția fiecărei personalități: biblioteca; radio-tv, presa, teatrul; cinematograful, internetul; universitățile populare; expozițiile, muzeele; simpozioanele, sesiunile științifice, consfăturile; cluburile; excursiile.

Există, însă, și o categorie de *factori generali* – progresul social, dezvoltarea culturală, științifico-tehnică; schimbările produse în marea majoritate a activităților socio-profesionale; setea de cunoaștere a omului; necesitatea restructurării educației și învățământului în conformitate cu progresul social, tehnico-științific și cultural – care stau la baza educației permanente.

Formele de educație permanentă organizate de școală / universitate au în vedere pregătirea tineretului studios pentru autoeducație și educație permanentă prin:

- participarea activă a studenților la predarea noilor cunoștințe,
- răspunderea la întrebările profesorilor sau discuții privind stabilirea unor concepte, definiții, legi,
- participarea la efectuarea unor experimente noi din punct de vedere teoretic, practic,
- efectuarea independentă a anumitor teme pt acasă,

- studiul individual,
- efectuarea unor referate, eseuri, comunicări la început coordonate de profesor.

Formele organizate de sistemele de educație permanentă se realizează prin: cursuri postșcolare/postuniversitare, cursuri de perfecționare a pregătirii profesionale (reciclare), cursuri de management/marketing, doctoratul.

Formele relativ libere, spontane de educație permanentă – cele care converg către ideea de autoeducație, interrelaționând, însă, firesc cu celelalte forme de educație – sunt: educația prin lectura liberă, independentă; educația prin vizite, excursii, expoziții, muzee; educația prin activități cultural-științifice; educația mass-media.

În contextul educației permanente, raportul educație–autoeducație presupune următoarele aspecte:

- educația și autoeducația trebuie să aibă un raport echilibrat și continuu;
- autoeducația nu este opusul educației, dar nici nu se identifică cu ea;
- autoeducația are aceleași elemente ca și educația (scop, obiect, subiect, mijloace, metode). Individul poate fi subiect al educației la orice vârstă, autoeducația implică, însă, un anumit grad de maturitate (preadolescent, adolescent);
- autoeducația și-a demonstrat necesitatea permanenței. Numai astfel se poate face față exigențelor dezvoltării sociale, economice și cultural-politice ale epocii în care trăim.
- autoeducația se realizează numai prin forțe proprii, fără ajutorul sau apelul la factori educativi instituționali;
- autoeducația este o urmare, dar și o condiție a eficienței educației, este o completare a educației.

Noile educații sunt un răspuns util al sistemelor educative la imperativele generate de problematica lumii contemporane. Aceste noi educații apar datorită unor necesități. Printre noile forme educaționale pot fi identificate: educația pentru democrație și drepturile omului, educația ecologică, educația pentru sănătate, educația interculturală. (10)

Stăpânirea unor tehnici de muncă intelectuală în paralel cu asigurarea unui substrat motivațional potrivit conduc la aprofundarea și îmbogățirea cunoștințelor asimilate în școală și universitate prin efort individual. Aceste procedee contribuie la realizarea dezideratului fundamental al educației moderne, acela de „a-l învăța pe student cum să învețe”. Aceste metode și tehnici circumscriu un stil al muncii intelectuale, propriu fiecărui individ.

Principalele direcții de acțiune în acest sens sunt:

- îndrumarea studenților la întocmirea unor planuri de idei și rezumate ale unor lecturi parțiale sau ale lucrărilor citite;
- inițierea studenților în elaborarea și prezentarea unor eseuri, referate și comunicări ca modalități eficiente pentru familiarizarea lor cu cerințele muncii creatoare;
- abilitarea studenților cu metode și tehnici de elaborare a unor proiecte individuale și de grup și de prezentare a acestora, inclusiv în ceea ce privește managementul proiectelor;
- inițierea studenților în metodologia cercetării științifice din perspectiva standardelor impuse de Procesul de la Bologna și de Uniunea Europeană;
- inițierea studenților în folosirea unor instrumente auxiliare pentru îmbogățirea cunoștințelor și rezolvarea sarcinilor de învățare (dicționare, enciclopedii, creștomatii, mass-media etc);
- respectarea unui regim zilnic rațional de muncă și odihnă;
- elaborarea și tipărirea de ghiduri de inițiere a studenților în tehnicile muncii intelectuale;
- includerea în planul de învățământ a unei discipline care să abordeze această problematică a abilitării studenților cu metode și tehnici de învățare eficientă.

Așadar, o sarcină esențială a educației intelectuale o reprezintă însușirea de către tineret a unui sistem de cunoștințe științifice, cu priceperi și deprinderi intelectuale indispensabile unei evoluții personale și profesionale care să răspundă cerințelor competitivității.

Iar pentru toate acestea, biblioteca, venind în sprijinul sistemului de învățământ, a fost, este și va rămâne cea care asigură asistența permanentă și necondiționată în vederea realei performanțe.

Referințe bibliografice

- (1) POPESCU, Tiberiu. *Educația adulților*. București Editura Didactică și Pedagogică, 1974, p. 29.
- (2) KANT, Immanuel. Apud: CUCOȘ, Constantin. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 1998, p. 26.
- (3) PĂUN, Emil. *Educația permanentă: reflecții teoretice: [online]*. [Accesat: 03.12.2011] Disponibil pe Internet la adresa:
http://www.leducat.ro/resurse/ise/reflectii_teoretice.html
- (4) BONTAȘ, Ioan. *Pedagogie*. București: Editura All, 1996, p. 278.
- (5) GERJOUY, Herbert Apud: TOFFLER, Alvin. *Future Shock*. New York: Bantam Books, 1970, p. 414.

- (6) LENGRAND, Paul. *Introducere în educația permanentă*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973, p. 54.
- (7) PĂUN, Emil. *Op. cit.*
- (8) JINGA, Ioan, Educația permanentă. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. Apud: NECULAU, Adrian. *Educația pentru toți și reprezentarea ei socială: [online]*. [Accesat: 19.11.2011] Disponibil pe Internet la adresa: http://www.leducat.ro/resurse/ise/reprezentarea_sociala.html
- (9) VĂIDEANU, George. Educația permanentă: conceptul și incidentele educației permanente asupra învățământului. În: *Pedagogie: (ghid pentru profesori)*. Iași: Universitatea "Al. I. Cuza", Facultatea Istorie-Filosofie, 1986, p. 217.
- (10) Educația și problematica lumii contemporane. În: *Introducere în pedagogie: Partea I: [online]*. p. 22. [Accesat: 27.11.2011] Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.scribd.com/doc/57123842/ParteaI>